

Min barndom og krigen.

Skrevet af Tove Lis Rasmussen i 2018

Jeg er født i januar 1937 i Århus. Så jeg var godt tre år da krigen begyndte. Derfor har jeg ingen erindring om de første år.

Vi flyttede til Vejle da jeg var et år, og der boede vi til jeg var knap seks år. Vi boede på Sjællands gade - det sidste hus ud imod havneområdet.

Og der, da jeg var fem år, oplevede jeg nogle ting, som jeg stadig husker.

Lidt baggrund for min familie er: Min far var ansat hos DSB. Han arbejdede med at modernisere jernbanerne over hele landet. Vi flyttede ofte. Ca. hver femte år. Men alligevel arbejdede han borte fra hjemmet det meste af tiden.

Imens vi boede i Vejle, blev han udstationeret/sendt til Bramming. Der skulle alle togforbindelser gøres fuldautomatiske. Det betød blandt andet at sporskifte ikke mere skulle gøres med håndkraft, men blev styret fra et højt tårn inde på banegården.

Så min mor, jeg og min nyfødte lillebror var alene hjemme i huset på alle hverdage.

I februar 1942, lige da jeg var blevet fem år, skete der noget i Vejle som jeg husker tydeligt.

Vi vågnede ved et forfærdeligt brag klokken tre om natten. Ruderne rystede og klirrede, og det var som om selve sengen rystede. Vi var helt uforberedte.

Min mor stod op, og lagde en madras længst inde ved væggen i soveværelset. Der var lige plads til den på gulvet ved siden af sengen. Så lagde hun mig med min lillebror i hjørnet, og lagde dynerne over os. Så tog hun den anden madras og dækkede for vinduet. Bagefter skubbede hun klædeskabet foran for at holde madrassen på plads. Dengang var klædeskabe altid noget der kunne flyttes. Indbyggede skabe fandtes ikke.

Så kom hun over til os, og vi krøb sammen, så godt beskyttede som hun nu kunne gøre det. Det mest farlige, hvis man ikke lige blev ramt af en bombe, var glasskår der fløj omkring. Der skete ikke mere den nat. Det var ikke et bombardement.

Det var en bidende kold vinter i 1941 og 1942. Min mor har senere fortalt mig, at en engelsk flyver havde fået overisning på flyet. For at lette flyet for vægt på vej tilbage til England, smed piloten sin bombe i skoven, uden at vide at der var beboelse. Man må huske på at der var mørkelægning overalt. Alt lys var slukket i byerne og der var sorte rullegardiner for alle vinduer. Netop for at forvirre flyverne.

Bomben blev smidt i skoven på nordsiden af Vejle fjord. Mange træer blev ødelagt. Men det værste var at der lå mange store villaer i skovkanten. De blev helt ødelagt på den side der vendte imod skoven. Ud imod fjorden så de næsten helt uskadte ud. (Se foto)

En ung mor med tvillinger, blev inde i huset ramt af glassplinter og døde. Men hendes tvillinger var uskadte.

Mange butiksruder og alm. vinduer blev knust af trykbølgen. Så det var ret kaotisk rundt i byen, og der kom mange brædder op for vinduerne, indtil glarmesteren kunne skaffe glas og nå at sætte vinduerne i igen. Husk på det var en meget kold vinter. Min mor syntes det var bedst at beholde madras og skab foran vinduet, indtil min far kom hjem, så vi indrettede os på gulvet.

Og det var heldigt for os. Næste nat skete det igen. En engelsk flyver tog fejl af Slesvig og Vejle. Der blev kastet to bomber. De skabte et krater på 15 til 20 meter i Grundet skov i nogle kolonihaver, men vi lå stadig på en madras på gulvet og var godt beskyttet imod glas og andet.

Januar 1943 flyttede vi tilbage til Århus. Og jeg begyndte som 6 et halv årig at gå i skole.

Men der gik ikke så lang tid, så overtog tyskerne skolen. Og vi børn måtte fordeles på andre skoler. Min klasse begyndte på en lille katolsk skole. Jeg kan huske at nogle af lærerinderne (det hed de kvindelige lærere) var klædt i lange sorte gevandter. Dengang var der ikke piger og drenge sammen i klasserne. Ikke engang i samme skolegård. Der var et hegn imellem dem. Fælles skolegang blev først indført i 1946 efter krigen.

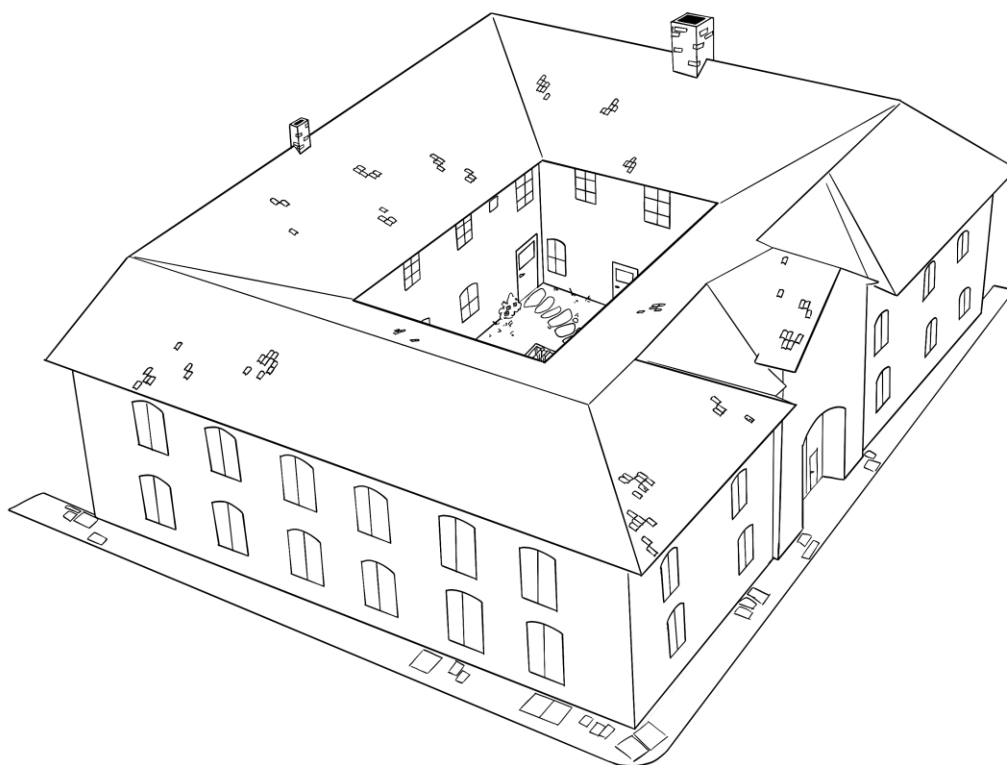
Det skete ofte at der blev luftalarm når vi var i skole. Så gik vi ned i en kælder. Men vi måtte ikke selv gå hjem, selv om skoledagen var slut. Der blev ringet til forældrene eller en butik tæt på. Og så måtte der gives besked om at vi skulle hentes på skolen. Men der var ikke ret mange der havde telefon på den tid. Vi var en meget stor familie på 15 familier, og kun min morfar og en onkel i Viby, der begge havde et firma, havde telefon.

Men der hvor vi boede, var der små butikker i kældrene. De havde telefon de fleste, så de havde mulighed for at give besked op i opgangen til de mødre, der var hjemme. Og jungletrommerne fik hurtigt givet beskeden videre i opgangene. 2 til 3 mødre fulgtes så hen på skolen og tog de børn med der skulle samme vej. Så var vi ikke skolens ansvar mere.

Jeg vil lige fortælle hvordan vi boede.

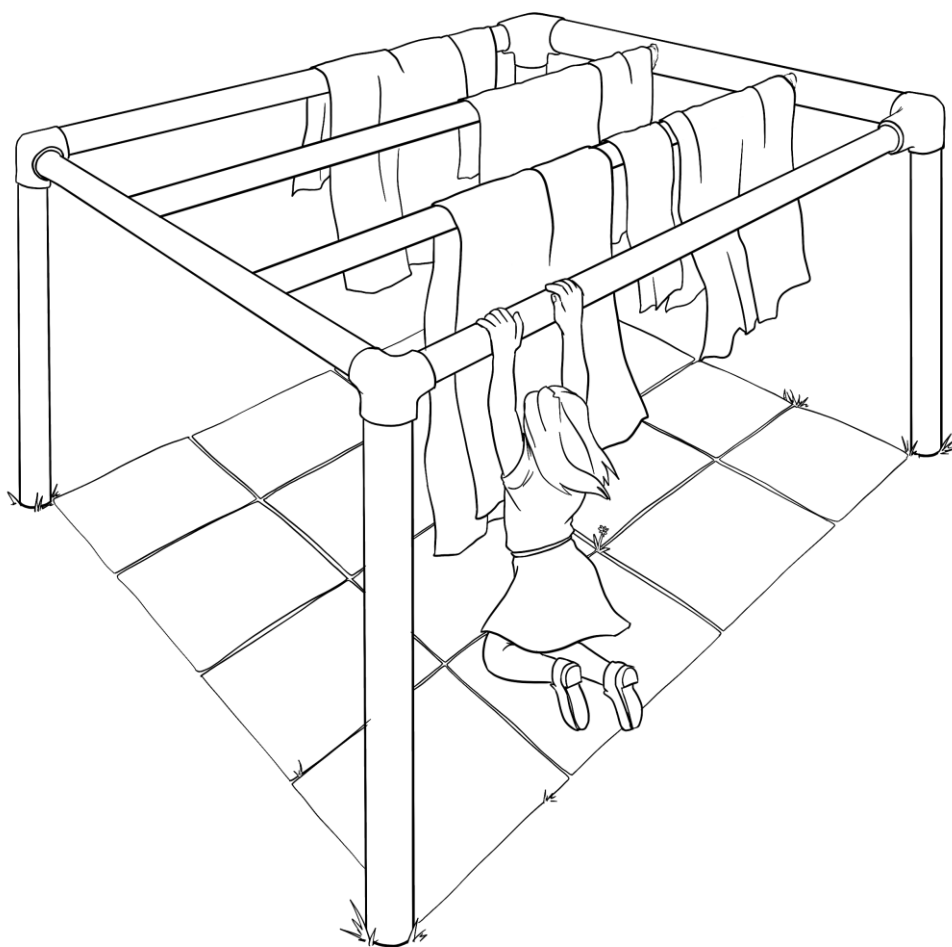
Det var i en karré. 4 x 4 opgange til 4 sal dannede en firkant med åbne gårde hele vejen rundt. Der var så en port i den ene ende, og bilerne kunne køre rundt om græsplænen. Der var fortrapper og bagtrapper til alle 16 opgange, og kældergange fra gaden til gården.

En smal kørevej var udenfor gårdene og en græsplæne på midten.

På græsset midt i gården havde vi børn mulighed for at lege. Stillelege, f.eks. med dukker og små legetøjsbiler af træ. Men ikke noget voldsomt som fodbold mm. Fodbold og især rundbold spillede vi på kørevejen, sanglege foregik i de enkelte gårde. I hver gård var der metalstativer der blev brugt til at spænde tøjsnore ud imellem, men vi børn hang os i rørene og gik armgang og slog kolbøtter, når der ikke hang vasketøj.

De fleste piger spillede med tennisbolde op ad husmuren. Kunne man spille med fire bolde på en gang var man dygtig. Der var sværhedsgrader og det gjaldt om at nå så langt som muligt til der var en vinder. Men mange eftermiddage gik med at øve sig alene. Sjippe, hoppe i hinkerude, lege tagfat og skjul var også en del af de lege vi legede. Legesager var der ikke mange af. Meget var hjemmelavet. Dukker blev syet, biler var i træ.

En meget dramatisk oplevelse havde jeg og en flok af karrens børn en dag vi stod på Trepkasgade lige ud for min opgang. Vi var 12 til 14 børn i alderen 7 til 15 år, der stod og pjattede og snakkede. Pludselig kom der en mængde tyskere marcherende oppe på Sønderringgade. De gik i takt og sang højlydt. Det kunne de store drenge ikke stå for. De begyndte at pifte alt det de havde lært. Men pludselig, ude af syne for os, tog 25-30 tyskere deres bajonetter på deres geværer, og kom styrtende ned imod os. Jeg skal love for at vi blev bange. Vi skreg, og forsøgte at komme ind i opgangen, eller ned i kælderen og ud i gården og videre, bare væk. Vi boede i stuen, lige hvor det skete, så min veninde og jeg kom hurtigt ind i skjul. Men hun løb op ad hovedtrappen og hamrede med begge hænder på vores dør. Jeg løb gennem kælderen og stod ved bagdøren, tudende af skræk, også hamrende på døren. De få minutter der gik indtil min mor lukkede op, føltes meget lange. Alle slap væk fra tyskerne. En ældre mand der stod i kælderen og savede, vendte savbukken så den spærrede da tyskerne kom ned til ham. Flugtvejene var mange inde i gården. Det gik godt, men de piftede aldrig mere efter de marcherende soldater.

1943.

I august 1943 gik flere byer i strejke, 17 i alt. Esbjerg, Odense, Århus og Ålborg gik i spidsen her vestpå. Det blev ikke den eneste strejke. Tyskerne svarede igen med spærretider, det betød at ingen måtte gå på gaderne mellem kl. 20 til 6 morgen. Butikker var lukkede, de strejkede også, og der blev hurtigt mangel på mad.

Men i vores gård kørte små varebiler ind. Det var grønthandleren, eller bønder fra gårdene i nærheden, fiskemanden i samarbejde med fiskere, og bageren til han løb tør for mel mm. Når en bil kørte ind i gården, var der i løbet af kort tid en vrimmel af mødre nede i gården, der købte hvad det var muligt pga. penge og rationeringsmærker. Der skulle jo gerne være lidt til alle.

Men det var tys tys, for tyskerne måtte ikke opdage det. Så var de handlende blevet arresteret.

I juni 44, da jeg var 7 år, var der igen generalstrejke, der begyndte på B&W skibsværft i København. Tyskerne lavede spærretider, når frihedskæmpere havde sprængt noget i luften for at genere eller stoppe tysk fabrikation i Danmark.

B&W arbejderne gav som begrundelse, at de skulle passe deres kolonihaver, for at skaffe føde til familien. Det kunne de ikke nå efter arbejdstid, og inden spærretid. Der var mange der havde små haver. Hvert lille jordstykke blev udnyttet til at dyrke grøntsager. Det var en vigtig del af mange familiers kost, men det var ikke kun det. Cigaretter kunne ikke købes, så mellem gulerødder salat og ærter, plantede man tobaksplanter. Man blandede tørrede tobaksblade med tørrede æbler, kirsebær og grøntkålsblade. Det var ikke den store nydelse, har jeg hørt. Men det blev røget.

Ferier til fremmede steder var der ikke noget af. Men når der var sommerferie, kom jeg og min bror, da han blev større, rundt til familien i Århus, eller Viby lige udenfor Århus.

Vi havde tre familier der boede på Kasserneboulevarden i Århus. Der kom jeg på ferie 8 eller 14 dage. Engang jeg skulle hjem derfra, kunne det ikke lade sig gøre. Grunden var at der var blevet skudt på de tyske soldater, der stod vagt ved kasernen på den anden side af vejen. Og skuddene var kommet fra en af opgangene hvor min familie boede. Der blev stillet kanoner op der pegede på husene, og bevæbnede tyske soldater gik ind i opgangene og undersøgte lejlighederne. Vi var bang. e, og min tante sagde vi skulle sætte os ud i køkkenet, væk fra gaden, hvis de begyndte at skyde. Først næste dag kunne vi komme hjem. Og selv om jeg havde haft en dejlig ferie, så gjorde slutningen at jeg ikke var så glad for at komme på ferie på Kaserneboulevarden resten af krigen.

Min kusine skulle giftes under krigen. De ønskede brugte lagner, dynebetræk og håndklæder af familien. Lagner blev syet om til bluser, skjorter bleer mm. Så de fleste mennesker lå på papirlagner. Ellers fik de nygifte penge og måtte selv bruge deres rationeringsmærker til at købe det mest nødvendige.

Min mor var syerske. Hun gik hjemme hos os børn. Men hun havde meget travlt med at sy gamle jakkesæt, frakker og lignende om til spadseredragter, eller frakker og bukser til børn. Intet blev smidt ud, alt kunne genbruges. Og det lignede nyt tøj, for når tøjet var sprættet fra hinanden, blev det børstet eller vasket forsigtigt. Og så brugte man vrangside som yderside. Min mor havde meget travlt med at sy om for folk. Det var jo en stor familie vi havde, og mange andre kom også til hende. Det skete at nogen fandt en faldskærm. Så var lykken gjort. Den kunne syes om til vandtætte frakker, jakker mm. Ja fantasien blev brugt flittigt i de år.

1944

Der skete meget i Århus. Der var tit eksplosioner forskellige steder i byen og på havnen. Havnen var fra 1942 indskibnings- og udskibningshavn for alt krigsmateriel til bl.a. Norge. Meget kom også med tog fra Tyskland. Derfor var der ofte frihedskæmpere, der forsøgte at ødelægge togskiner eller afspore tyske forsyningsstog.

Et par gange blev min far kontaktet af frihedskæmpere. De havde gemt sprængstoffer langs banen, men kunne ikke selv få fat i det på grund af tyske vagter. Min far havde ofte natarbejde på stationen, så han kunne lettere gå langs sporene uden at blive stoppet. Han sagde at der var noget der skulle repareres og lignende. De bad ham hente sprængstofferne og pistolerne.

Flere nætter fyldte han sin mappe med hvad der kunne være, og tog det med hjem og gemte det til det blev hentet.

Jeg kan huske en morgen, hvor jeg hørte min mor sige, at hun ikke ville have sprængstoffer og pistoler ovenpå køkkenskabet. Så gik min far op på tørrelofter på femte sal, og gemte det ovenpå hanebjælkerne indtil det blev hentet.

Den 4. juli 1944 var en skøn forsommerdag. Vi var omkring 30 børn der legede i gården. Jeg sad med en veninde på græsset midt i gården, og min lillebror var der også. Pludselig kl. 13.37 lød der en kæmpe eksplosion. Det kom bag på alle. Der lød et stort fælles skrig fra alle børn. Glas faldt ned fra vinduerne. Og hovedkulds løb vi over glasset og søgte op i husene. Rystende af skræk.

Eksplosionen var på havnen. Det der var sket på havnen var, at man var ved at læsse ammunition i kasser på en pram. Kasserne blev skubbet ned ad en sliske, og stablet

nede i prammen. Hvordan det skete, er man uenige om. Men hele prammen eksploderede.

En anden pram der lå ved siden af, blev kaster op på taget af et 6 etagers pakhús, smadrede igennem taget og landede på en godsvogn.

Korn og foderstof i en silo antændtes, og der blev et inferno af ild. Det haglede ned med glødende jern- og stålstykker, murbrokker og ikke mindst glas.

Der døde 34 den dag og over 250 blev sårede.

Der var mange hverdagshelte den dag. En kaptajn trak skibet med de flere tusind tons bomber ud af havnen, og overdængede skibet med vand, så der ikke skete flere sprængningsulykker. Brandmænd og almindelige arbejder satte livet på spil for at slukke brandene, og finde skadede mennesker. Vognmænd, taxaer, ja sågar cykelbude på Long John cykler, kørte frem og tilbage mellem havnen og hospitalet.

Der var mange eksplosioner i Århus under hele krigen. Englænderne bombede Gestapos hovedkvarterer ved og på universitetet. I marts 1945 forsøgte tyskere og tyskvenlige at springe det nye rådhus i luften to gange. Så almindelige eksplosioner hørte vi ofte. Men denne berørte hele byen.

1945.

Den 4. maj om aftenen kom frihedsbudskabet. Vi hørte engelsk radio når det kunne lade sig gøre. Bum bumbum. Danmark var frit. Folk myldrede ud på gaderne. Min far rev vores sorte rullegardiner ned, og vi gik og løb alle over på Harald Jensens Plads, hvor der allerede var et stort bål. Der stod vi og sang danske sange og krammede fremmede mennesker. De tyske soldater der var på gaderne, gik meget stille tilbage til de skoler eller kasernen, hvor de boede.

Dagen efter, den 5maj, var der nogle episoder, hvor landsforrædere og andre der havde holdt med tyskerne, forsøgte at skyde sig fri. På Bispetorv blev 13 såret, og nogle døde, bl.a. en 12-årig dreng.

Min mor, min faster og vi to børn, gik tur i solen på Fredriks alle, da der pludselig kom en mand cyklende. Han ville ud af byen. Han skød om sig til alle sider imens han cyklede. Jeg havde på fornemmelsen at det var et maskingevær på grund af de mange skud, men jeg ved det ikke.

Jeg kom væk fra min mor, og lå med min faster i en kælderskakt. Senere fandt vi min mor og lillebror. De var kommet ind i en kældergang. Der var ingen omkring os der var kommet til skade, men det var skræmmende, for vi troede der var fred og ingen fare.

8. maj kom englænderne til byen, og vi stod og tog imod dem på Frederiks Alle. Vi viftede med papirsflag og der var fest i gaden

En ting der berørte mig dybt, var min skolekammerats mor, der fejlagtigt blev hentet af frihedskæmpere. Og min skoleveninde stod og så på. Hun var otte år. Jeg løb hjem og fik lov til at hente hende hjem til os, så hun kunne bo hos os til vi vidste noget. Men da jeg kom tilbage, havde nogle naboer taget sig af hende. Grunden var at hendes mand/far var tysk statsborger, men havde boet i Danmark i mange år, og følte sig dansk. Men han blev tvangsudskrevet til den tyske hær. Og der var ikke hjælp at hente hos den danske regering. Heldigvis blev mor og datter forenet efter få dage. Men jeg kan stadig ikke glemme min lille skolekammerats fortvivlelse den dag.

14. Maj 1945.

Endnu en voldsom ting skete lige efter krigen. Vi havde besøg af venner fra Vejle. Og vi børn kedede os lidt, og de voksne ville godt have fred. Det var jo kun en to værelses lejlighed vi boede i. Så min mor foreslog at vi skulle gå ned til min skole ved Ringgade broen. Den skulle jeg jo snart tilbage til. Min veninde Scheila på tredje sal ville med. Men da vi kom ned på gaden, ville hun absolut hente sine handsker. Vi stod og var lidt sure på hende, mens vi ventede.

Men det var godt hun gjorde det. Igen skete det en stor eksplosion Og denne gang meget tæt på. Alle vinduerne i huset sprængtes og raslede ned over os to der stod og ventede. Vi kom ikke til skade, men der var ingen hele vinduer i husene i meget stor omkreds. Selv de tykke butiksruder lå og flød på gaderne.

Eksplodingsstedet var på godsbaneterrænet under Ringgade broen og lige nedenfor min skole. Hvis vi ikke havde ventet på handskerne, havde vi været 25-30 meter fra stedet. Så var det ikke til at vide, hvad der var sket os.

Det var en godsvogn fyldt med ammunition der var gået ild i. Og det bredte sig til de andre godsvogne der holdt der. Min far og hans kollega, der var på besøg, løb ned til området og hjalp til. De kom sent hjem. Der døde tre og 100 blev såret. Det var den sidste eksplosion jeg hørte i min barndom.

Under og efter krigen.

Jeg følte aldrig vi manglede noget mad. Der var grøddage. Sød frugtsaftsuppe med ristede franskbrødsterninger. Havregrød. Sagosuppe. Koldskål med ristet havregryn var nærmest slik. En æggeblomme rørt med sukker var ren nydelse. Og de var friske fra hønen. Vi gik aldrig sultne i seng.

Ris, kaffe, bananer, appelsiner og alt hvad man normalt fik fra udlandet, det måtte vi undvære. Men der er jo mange dejlige frugter her i landet. Man spiste årstidens frugt og grønt. Æbler og pærer fik vi fra august/september og frem til jul. Derefter var det kun madæbler, der kunne holde sig friske i januar. Alle bær, jordbær, blommer, hindbær, solbær, stikkelsbær og mange andre, var kun i den korte tid de var modne om sommeren. Men så syltede man dem, og man henkogte ærter, bønner, og gulerødder, når de ikke kunne holde sig længere. Kartoffler kunne købes hele året. Rationeringen af forskellige fødevarer havde vi flere år efter krigen. Og det var en stor oplevelse da der kom skibe fra udlandet med de manglende varer. For "Når der kommer en båd med bananer" var en sang der blev sunget og spillet overalt. Men da den kom, var der rationering på bananerne og senere appelsinerne. Min mor kunne få to bananer, fordi hun havde to børn. Heldigvis kunne min lillebror, der aldrig havde kendt bananer, ikke lide dem i begyndelsen. Det kom mig til gode.